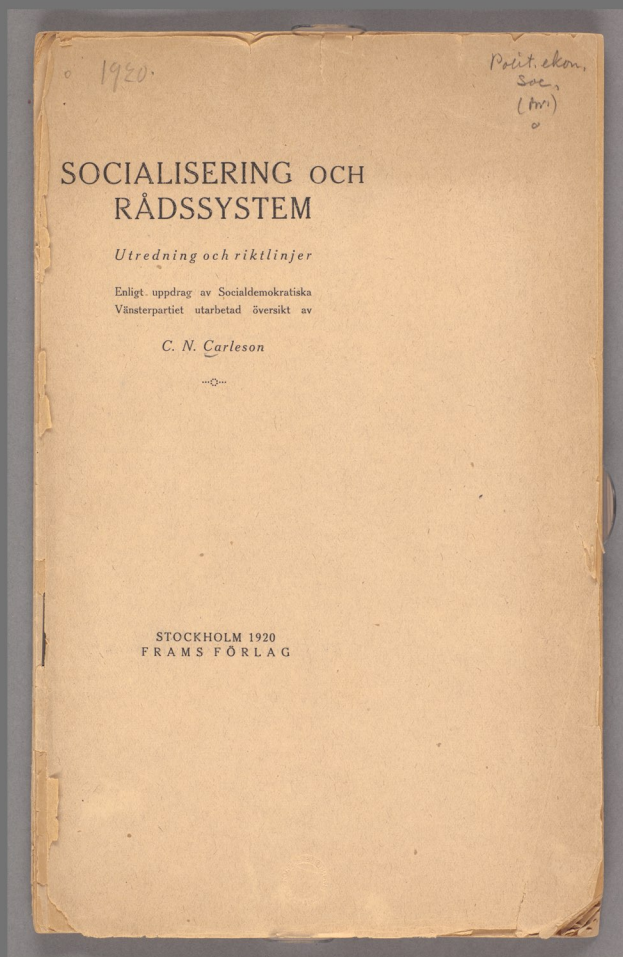

Carleson, Carl Natanael

Socialisering och rådssystem :

Tryck // / 54 Ec Br.

Digitaliserad år 2019

National Library
of Sweden

1920.

Polit. ekon.
Soc.
(Am)
o

SOCIALISERING OCH RÅDSSYSTEM

Utredning och riktlinjer

Enligt uppdrag av Socialdemokratiska
Vänsterpartiet utarbetad översikt av

C. N. Carleson

STOCKHOLM 1920
FRAMSFÖRLAG

Tryckt som korrektur.

STOCKHOLM 1920
TRYCKERIAKTIEBOLAGET FRAM

Inledning.

Politisk och rättslig likställighet var den stora franska revolutionens huvuduppgift att förverkliga. Vår tids ännu långt ifrån avslutade revolutioner bäras av socialismens stora idé om ekonomisk likställighet, oförenlig med det kapitalistiska produktionssättets fortbestånd i samhällena och dess återverkan på staternas yttre och inre politik. Alla steg i riktning här till socialisering måste bestämmas av insikten om nödvändigheten av att avskaffa det kapitalistiska ekonomisystemet och ersätta detsamma med en socialistisk ordning.

Hindren för denna nödvändiga omgestaltning, de kapitalistisk-imperialistiska makter, som ännu lyckats trycka sin stämpel på världskrigets avslutning, kunna undanrödjas endast genom massornas målmedvetna kraft- och maktutveckling, och följaktligen måste arbetarklassernas kamp för sin frigörelse både i innehåll, form och organ vara en klasskamp, framträdande i maktutövning, som genomför och tryggar övergången till nya samhällsförhållanden. Utgångspunkten för hävdande och bevarande av denna nödvändiga makt kan endast vara den proletära diktaturen, ett politiskt och socialt rådssystem, som i sig innesluter såväl en praktisk kampform som alla nödvändiga åtgärder för en positiv ombyggnad av samhällets grundvalar.

Att bereda alla samhällsmedlemmar samma so-

ciala plan för existens och verksamhet blir då den första stora grundsatsen. Vederlag och trygghet svarande mot arbetsplikt.

Konfiskation och expropriation såsom medel att i samhällets besittning och till dess förfogande överföra redan bestående värden och enskild kapitalförmögenhet stå ej i motsättning till varandra, utan beteckna endast olika omständigheter eller faser, varunder en revolutionär omgestaltning äger rum. Syftet är i båda fallen klassernas fullständiga avskaffande.

Vart omfattande steg till socialisering i enlighet med ovan angivna mål är även ägnat att sammansmälta det ekonomiskt utvecklingsgivna och maktpolitiskt krävda och genomförda med det moraliska rättfärdighetskrav, som, buret av de stora samhällsbehoven, mognat genom arbetarklassens egen lyftning till medvetenhet om sin materiella rätt och sin allt betydande roll i hela samhällslivet. I individens både trygghet och i den ekonomiska solidaritet, som ensam kan alstra nya och högre sociala drifter, ligger enbart underpanten för den högsta tänkbara humanitet, som utesluter såväl skråanda, nationell avsnöring, barbarisk justis som även de skenföreteelser av humanitet, vilka förlorat fotfästet i samhällenas och människornas existenskamp och nya livsbetingelser.

Ur dessa allmänna synpunkter betecknar den socialisering, vi åsyfta, de arbetande massornas sociala och ekonomiska självständighetsförklaring, deras av dem själva givna magna charta för samhällets omvandling och pånyttfödelse.

Socialisering.

Allmänna riktlinjer.

Produktionsmedlens socialisering betyder en planmässig förvaltning av samtliga ekonomiska verksamhetsområden genom samhället och för samhället.

Samhället — ej "staten".

Denna förvaltningsekonomi är icke liktydig med "statssocialism", som leder till tvetydighet, alldenstund den nuvarande staten, i sin struktur nära förbunden med den kapitalistiska ekonomins intressen och totalsyn på samhället, icke kan betraktas som ett för socialismens förverkligande lämpligt organ. Tonvikten måste följaktligen läggas på samhällsbegreppet, ej på det traditionella statsbegreppet.

Arbetsplikt och vederlag.

Uppfylld arbetsplikt och fullgjord arbetsprestation gentemot samhället bilda grundvillkoret för andel i produktionens avkastning, vars fördelning sönderfaller i direkt vederlag till arbetskraften och i indirekt vederlag genom de samhällsinstitutioner, som tjäna alla samhällsmedlemmars ekonomiska och rättsliga trygghet, deras uppfost-
 ran och utbildning, deras hela människovärdiga tillvaro och den allmänna kulturens främjande och utveckling.

Föräldrad "rätt" försvinner.

All social förmånsställning, beroende på börd-, stånds- eller arvsrätt, försvinner fullständigt.

Planmässig organisation.

Produktionens nödvändiga planmässighet för ovan angivna syften fordrar för sitt genomförande, vars snabbhet betingas av de stora kapitalistiska företagens för socialisering redan nådda mognadsgrad, ett rådssystem, d. v. s. en samordning av rådsorgan i ett rådens råd. Som *mellanled* kunna tänkas antingen råd, representativa för en industri eller grupp av industrier eller läns- och distriktsråd. I bolagets eller trustens ställe träder *driftsrådet* eller flere driftsråd koordinerade och samverkande. Härvid bör anmärkas, att man icke kan tala om en fullständig socialisering, förrän principen om planmässighet, ledning och kontroll i fråga om hela samhällets ekonomi blivit fastslagen och genomförd på basis av dessförinnan företagen expropriation. Å andra sidan kan en näringsgren ännu ej betecknas som socialiserad, om den antingen blott förstatligas med bibehållande av den gamla lednings- och befälsbyråkratien eller helt överlämnas till innehav och förfogande åt den inom ifrågavarande näringsgren sysselsatta arbetskraften. Detta sagt, ehuru det kan erkännas, att statens trädande i stället för den kapitalistiska bolags- och trustförvaltningen under en övergångstid innebär ett framsteg — då likväl under förutsättning av en *avgörande* maktomflyttning inom samhället till de arbetande massornas för-

mån, deras besittningstagande av drift, distribution, transportmedel och under samtidigt åtagna oeftergivliga förpliktelser gentemot samhällets totalekonomi.

Rådsordning.

Storföretagen, de redan existerande, måste bevaras och utvecklas som produktiva, distributiva och tekniskt-administrativa centrer. Som ekonomiskt dugliga organ måste då till dem räknas produktions- och konsumtionsföreningar, fackorganisationer, handels- och jordbrukskamrar. Förhandenvarande karteller och banker, d. v. s. deras administrativa arbetande personal och deras förvaltningsmaskineri, såvitt det avser produktion och distribution, kunna tillgodogöras för driftsråd eller i allmänhet för de organisationer, som äro integrerande delar av ett nytt drifts- och utbytessystem. Samhället, behärskat av de arbetandes intressen, vilja och synpunkter, vilkas centrala organ bildas av ett "rådets råd", av en ekonomisk och social landsrepresentation, har på denna väg till huvuduppgift att bringa produktion och förbrukning i omedelbar, ändamålsenlig växelverkan samt att ge uppslag och anvisningar om organisering av samverkan inom och mellan de olika konsumtionsområdena.

Arbetsledning, men inga arbetsköpare.

Blott i mycket oviss utsträckning kan man antaga, att de hittillsvarande arbetsgivarne, bolagsmajoriteternas herrar och husbönder — socialt konservativa som de äro i alla partiläger — skola

bekväma sig till att med sina fackkunskaper främja teknisk och ekonomisk ledning. De frukta framför allt förlusten av sin maktställning, som är nära förbunden med deras existens som kapitalister-profitmakare. Med detta psykologiska faktum ha vi att räkna. Teknici och ingenjörer utan kapital kunna däremot sannolikt vinnas för en ny tingens ordning, då de bli övertygade om, att denna icke kan bli så oförnuftig och oekonomisk som den plan- och regellösa produktionens nuvarande, på alla sociala och internationella synpunkter blottade system.

Arbetstid och produktiv kraft.

Planmässighet betyder ordnad hushållning, men fordrar då även snabb och klar överblick över produktionslivet och följaktligen vissa centrala organ för en sådan överblick. Av krigsåren förstörd eller förlamad produktion kräver för sin stegring och nyordning en effektiv användning av arbetskraften. Men undernärld, icke standardmässig arbetskraft kan icke ansträngas med den gamla arbetstiden. Över arbetstidens längd måste arbetskraften själv bestämma genom driftsråden och genom alla de av arbetarne utsedda organ, som äro i stånd att exakt fastställa vad landets och arbetsgrenarnas produktivkraft tarvar. Under ständigt vidgad användning av maskinellt arbete i samband med den mänskliga arbetskraftens återvinnande av sin prestationsförmåga kan samhällets produktionshöjd ständigt ökas utan förfång och fördärv för arbetskraften.

För att möta den ofta hörda invändningen om arbets- och driftsrådens tekniska — produktions- och affärstekniska oduglighet — bör fordras redan nu tillträde till inblick i företagets skötsel och driftsrådens upptagande av tekniskt utbildade och förfarna medlemmar; därigenom avlägnas farhågorna för produktionshöjdens minskning, men även för en industriell byråkrati, i det kroppsarbetarne inom råden alltid bevara en säker, kontrollerande majoritet. Det måste givetvis lända ett rådssystem till gagn att bäras av den största möjliga produktionstekniska och distributionsföreltande insikt.

Sträjk rätt och socialt ansvar.

Rätten till sträjkprotest mot missförhållanden måste alltjämt erkännas, då under en övergångstid särskilt vi icke ha att räkna med ideala förhållanden, som låta ett råds- och produktionsmaskineri fungera alldeles jämnt och glatt. Å andra sidan ligger i drifts- och produktionsråden, där de båda tjäna en kraftig produktion och förläna arbetskraften en känsla av makt och ansvar samtidigt, ett naturligt korrektiv mot klagomål och arbetsavbrott. Mer än förr måste ju ock de olika yrkesgrupperna beakta nödvändigheten av en viss jämnhet och likhet i villkor dem sinsemellan. De gemensamma striderna mot kapitalismen torde emellertid ha jämnat vägen för insikt om en sådan solidaritet. Kollektivitetsbegreppet gäller det nu att giva en praktisk utformning medels en samkänsla, vilande på ansvar för hela samhällets

ekonomiska välfärd. Råden äro härför även en nyttig skola. För tvisters lösning och driftförändringar m. m. kunna ju även tänkas reglerande centrala arbetsutskott för yrkes- och industrigrupper.

Socialiseringens materiella och tekniska grunder.

För en socialisering erfordras siffror, rapporter över behov, tillgång på material, transport- och kommunikationsmedel; härför behövas särskilda funktionärer. Nya råvarukällor, nya arbetsmetoder böra oavslått utrönas. Där behövs universalstatistik och specialstatistik, och i en ordning, som utbyter den fria konkurrensen mot planmässighet, kan icke tolereras något som hälst undandöljande av viktiga siffror såsom nu sker i bank-, handels- och industriföretagen. Marknadsläget blir blott det klara och direkta uttrycket för förhållandet mellan tillgång och efterfrågan, sedan samtliga parasiterande mellanhänder avlägsnats ur utbytet. Det nödvändiga materialet står alltid till de verkställande organens och centralrådsrepresentationernas förfogande. På grundval av detta material kunna nya företag sättas i gång och äldre omorganiseras. En sådan representation har även att besluta om allmännyttiga arbeten och att härför äska arbetskraft och materiel samt allt, som för övrigt erfordras för ändamålet.

Produktionsreglering.

Den största vikt och betydelse måste tillmätas en ordnad samverkan mellan industri-, jordbruks- och utbytescentraler. Distrikts- och länsvis

kunna de organiseras. Förhållandet mellan livsmedels- och industriproduktion, mellan arbetslön och priser kan en förnuftig socialisering ordna. Gives en tillförlitlig överblick över alla verksamhetsgrenar, så ser arbetaren-producenten genast vad arbetaren-konsumenten förbrukar av vederlaget för sitt arbete och av totalavkastningen. Därigenom främjas en gagnelig tendens till en nästan automatisk reglering av förhållandet mellan arbetsvederlag och marknadstillgång. Åter stå vi här inför problemets kärnpunkt, nämligen produktions- och förbrukningens väl *genomförda parallelism*. I samma mån minskas även arbetstvisterna av sig själv, och arbetslösheten försvinner. Även "lönens" begrepp förvandlas. Ett uttrönt normalt existensminimum bildar en löneenhet, som kan multipliceras med hänsyn till arbetsprestationens behövliga grad av kvalifikation, varvid utbildningsår tagas med i räkningen.

Planmässig samverkan mellan jordbruk och industri.

11. Härovan nämndes samvärkan mellan industri och jordbruk. De måste nog känna varandras behov och resurser. En sådan samvärkan klargör även behovet av utbyte med andra länder, ett utbyte som först däigenom kan tilldelas en rationell roll i ett samhälles ekonomi. Såsom sambörig med socialisering, med ett system, som låter industrien byta redskap, kemikalier etc. mot livsmedel åt den industriella arbetskraften, kunna vi tänka oss en jordbrukskooperation på bred, lokal basis, inlemmad och inorganiserad i det industriella livets to-

talitet. Om den exproprierade kapitalistens individuella intressen och hans och hans bolags särintressen försvinna, så är det ej för mycket begärt, att bondens individuella intressen underordnas en planmässig, nationell produktion samtidigt med att godsen exproprieras och då ju givetvis även gruvor, vattenkraft och skogar äro omedelbart mogna för socialisering. Ej minst med hänsyn till utbytet med utlandet är denna nya ordning nödvändig, då de nuvarande handelsfördragen konsekvent böra omläggas och ersättas av ett kompensationsystem.

Den kapitalistiska nettovinsten försvinner.

Vad skall träda i stället för nettovinsten, som betecknas som kapitalspekulationens och produktionens sporre? Frågan har ett visst samband med vad som nu benämnes utrikeshandel, vars avkastning spelar en så oerhörd roll i allt profitmakeri. Nettovinsten som "sporre" får sin ekvivalent i export och import, som drivas fram direkt av massbehoven. Det ovan antydda kompensationsutbytet kan då icke medgiva ett oinskränkt, oreglerat urval av varor hos ett annat land. Pänningen kan icke längre godtyckligt köpa vilka varor som helst. Det återvärkar hän till en ordning, där stora förråd av exportmässiga varor uppläggas för utbyte. Det framdriver fortskridande socialisering. Nu efter kriget under sjunkande valutor blir ju ock — ett betydelsefullt tidens tecken — det *direkta* varubytet alltmer aktuellt. Klarare än någonsin börja människorna förstå, att ett samhälles ekonomiska styrka beror på mängden av

nyttigheter. Så tränger fram naturalekonomin i en ny och högre form.

Produktionsöverskott till de sociala fonderna.

Överskott i form av avsättningar till fonder för viktiga samhällsändamål, för bestridande av socialiseringskostnaderna etc. komma i betraktande, men ingen vinstalstring genom missbruk av människokraft. Jämte avsättningen till de nödvändiga fonderna kunna däremot tänkas i stället för nettovinst premier för högre arbetsprestation, förbättrade arbetsförhållanden etc. Det behöves väl i detta sammanhang knappt påpekas, att en ekonomisk demokrati kräver arbetskraftens direkta godkännande av såväl överskottsbelopp som arbetsplan.

"Statens vinstandel" är en term, som ofta återkommer i socialiseringslitteraturen. Till förtydligande och för undvikande av missförstånd i anledning av den tankeförvirring, som det gamla statsbegreppet vållar, böra vi hellre säga det allmännas eller det kommunistiska samhällets andel i produktionens avkastning för sina organ och funktioner. Huvudsaken är genomförandet av principen om, att all arbetslös avkastning, alla arbetslösa överskott försvinna och i konsekvens härmed varje arbetslös ersättning åt de under avveckling ställda kapitalisterna. Korteligen: samhället sörjer för att alla möjligheter för enskild "kapitalisering" avskäras. Alla värden och cirkulationsmedel: växlar, checker, andelar etc. åläggas depositionstvang i ett socialiserat bankväsen. Sådana

åtgärder beröra givetvis även de internationella förbindelserna. Socialiseringens påskyndade och samtidiga genomförande i största möjliga antal länder är av största betydelse, och det hittillsvarande bankväsendet bör följaktligen omorganiseras ur synpunkten av att tingen under alla förhållanden skrida hän till en planmässig världsekonomi, vars behov torde kräva en gång ett sammanfattande och överblickande internationellt organ. Samhället måste socialiseras även för att uppbygga, ordna och stärka nationernas kredit.

Omedelbar expropriation.

Mogna för omedelbar socialisering medels konfiskation och expropriation äro karteller, trustar, syndikat. En del av deras överskottsavkastning kan omedelbart upptagas av ett socialiserat bankväsen och bilda en kredit- och garantifond för det internationella utbytet.

Arbetet herre över sig själv.

Ledstjärnan för all socialisering måste vara arbetets frigörelse, d. v. s. erkännande av dess fullständiga och obeskurta rätt att ålägga sig ett självvalt och frivilligt överenskommet tvång. En frigörelse syftande hän till ett system av självförpliktelse anlägger då även en fullständigt ny syn på produktionens väsen. Produktionen blir då omsider vad den måste vara på produktivkrafternas nuvarande höjd och med deras nuvarande beskaffenhet, nämligen ett alltigenom *socialt förhållande*, fastän den gamla eganderättslagstiftningen skymmer bort och förvrider det obestridliga faktum, att

produktionssättets inre revolutionering ryckt undan den materiella grundvalen för den privata eganderätten och den privata nyttjanderätten, sådan denna utbildats i en kapitalistisk tidsålder. Det vore därför en anomali, om produktionen, ehuru ett faktiskt socialt förhållande, fortfarande finge förbli en privat angelägenhet. Produktionen, erkänd och fastslagen som en *social* angelägenhet, måste följaktligen bli föremål för samhällets till sin syftning klart bestämda åtgärder, korteligen för en social viljeakt. Däri ligger social revolution.

Produktion är nu all mänsklig värksamhet, som fyller ett behov. Jord och kommunikationer höra alltså till produktionsmedlen. Kapital uppstår genom arbete, som exploaterats; även jordförmögenhet har sitt ursprung i arbete, ofta direkt eller indirekt exploaterat. Det bestående lönearbetet är det forna slavunderhållet överfört och uträknat i pengar, och arbetskontraktet upphäver temporärt individens fria förfogande över sin arbetskraft, d. v. s. över sig själv. Även i ett socialiserat samhälle måste en inskränkning av den absoluta friheten äga rum, men innebörden i och formerna för detta tvång äro rakt motsatta förhållandena under en kapitalistisk samhällsordning och i ett kapitalistiskt produktionssystem. Vad vi benämna privatkapital är i grund och botten en makt- och rättsnorm, vars avskaffande följaktligen måste leda till en ny rättsordning i fråga om egendom, rättsordning och tvång. Socialisering betyder då arbetets förvärvande eller återtagande av sin makt över produktion och avkastning, utplånande av det

arbetslösa tillägnandet av räntan, såväl kapitalränta som jordränta, vilken senare blott är en äldre, ursprunglig kapitalränta.

Kapitalisten försvinner.

Av det ovan anförda följer, att socialisering kräver kapitalistens försvinnande i alla de funktioner, som konstituera honom till kapitalistisk exploatör, som kreditgivare, som aktieägare i bolag, som direkt profitdragare. Eljes kan man icke tala om den privata eganderättens till produktionsmedlen avskaffande. Principiellt stå bolag och kooperation på samma rättsgrund. Inskränktes socialisering uteslutande till ett företags överlåtelse till dess arbetskraft, så är det å andra sidan en ofullgången socialisering, d. v. s. privat-eganderättens överföring till en lokal eller industriell kooperation. Det kan vara ett t. o. m. betydande framsteg, men för hel socialisering fordras därjämte samhällets besittningstagande och högsta egande- och förfoganderätt. Socialisering innebär alltså, att vad som av de nuvarande lagarna betraktas som privaträttsligt inom produktions- och utbyteslivet förvandlas till ett allmänrättsligt institut. Redan nutidens arbetarskyddslagstiftning betecknar en första inskränkning av den kapitalistiska privaträtten.

Linjer för övergångstiden.

Under vilka *yttre* omständigheter en socialisering kan tänkas genomförd sammanfaller med frågan om graden och arten av det motstånd, som tvivelsutan i en eller annan form kommer att resas och redan i vissa länder reses i öppen kamp

mot en så genomgripande förvandling av samhällets ekonomiska grundval.

Socialisering kan genomföras antingen genom *direkt* exploatering av den kapitalistiska exploateringen eller *successivt*, i det offentliga organ — driftsråd, distriktsråd, industriråd, stödande sig även på de förhandenvarande fackliga och kooperativa organisationerna, steg för steg övertaga produktion och distribution. I förra fallet intervenserar samhället som en central politisk-social exekutor, i senare fallet lägges socialiseringen övervägande i händerna på kommunistisk-kooperativa organ. Frågan vad som är mera "socialistiskt", det ena eller det andra förfaringssättet, synes mindre betydelsefull än frågan om makt- och funktionsfördelning beträffande produktionen mellan de lokala organen och samhällets anspråk på ledning och kontroll. En s. k. mjuk övergång låter givetvis kapitalisten kvarstå en tid som arbetsledare och med begränsad andel av avkastningen; ett dylikt provisorium kan dock lätt bli ett fördröjande hinder för en ändock oundviklig omläggning.

Maktgarantier mot återfall till privatkapitalism.

Det kapitalistiska systemet har gjort själva produktionsprocessen social, men det står nu som ett hinder för konsekvensen av vad det självt har danat, d. v. s. för en kooperativ-social *användning* av produktivkrafternas avkastning. Undanröjandet av detta hinder förutsätter avskaffande av den med kapitalet förknippade privata egande- och exploateringsrätten. Lokal, kooperativ egande-

derätt åter framträder som en mellanform mellan den gamla privaträtten och den nya samhälleliga rätten. Dunkel och svårigheter råda just på detta område, men visst är att ett av socialistiskt tänkande massor behärskat samhälles starka arm behövs för att motverka möjliga kooperationens tendenser till exklusivitet, avsnöring från det helas behov och krav, till en ny bolagskapitalism.

Vidare bör framhållas, att den privata egande- och förfoganderätten lätt kan återtaga sin ställning och makt, om staten — i stället för att själv eller kooperativt driva jordbruk — upplåter jord på arrende åt de förra egarna, om man vidare låter arbetarekontrollen över de industriella företagen försumpas i ett vinstandelssystem, som blott är ett modärnt uppkok på gamla söndringsförsök under skylten av försoning mellan kapital och arbete och slutligen om man stannar vid blott arbetskraftens beskurna medinflytande på den *tek-niska* arbetsprocessen genom arbetsutskott, tjänstemannautskott eller till permanent lojalitet förfuskade driftsråd. Själva kärnan i *makten* över produktionsprocessen i sin helhet förblir då i kapitalistens hand, ingen genomgripande expropriation har egt rum. Om en dylik driftsordning skall införas, då måste den — som en minimifordran — kompenseras med åtgärder, som genom *samhället* binda företagaren så kraftigt, att han icke frestas att låta producera för spekulationsvinst. En sådan ordning innesluter dock faror för komplikationer i produktionslivet av sådan art, att man då sannolikt snart åter står inför det gamla maktproblemet.

Detta är innebörden i det oting, som benämnes "industriell demokrati" — kapitalistväldets räddningsplanka undan ett konsekvent genomfört råds-system. Utanför rådssystem når man ett visst mått av "socialpolitik", men ännu ingen socialisering.

At samhället eganderätten.

Såsom främmande för begreppet socialisering måste betecknas varje rest av individuell kapitalistisk egendom och av bolagsegendom. Såsom otillräcklig för att helt motsvara detta begrepp måste betecknas gruppegendom, separat kooperativ egendom. *Samhällets* eganderätt måste genomföras. Blott därigenom tryggas arbetaren-samhälls-medlemmens ställning som *konsument*. Samhället har alltså till uppgift att reglera förhållandet mellan produktion och förbrukning. Dess skyldighet och funktion är att bringa i reglerad, direkt kontakt med varandra producenter och förbrukare. Det har att sörja för, att produktionen fyller kravet på ett snabbt utbyte, att råvaror anskaffas för snar förädling och att en produktionsgren fyller en annan produktionsgrens behov såväl av arbetsmaterial som av produkter nödvändiga för de arbetandes existens. Följaktligen måste även livsmedelsproduktionen bringas under samhällets regleringsfunktion, som då kräver ett ekonomiskt-socialt rådsparlament, inskränkande de gamla öorgerliga parlamentens funktion och slutligen överflödiggörande dem.

I stället för "staten" klasslös ekonomisk demokrati.

Från flera håll ha nu farhågor uttalats, att en *ny* intressekamp skulle kunna uppstå mellan

ett konsumentintresse, som tilläventyrs ville begagna som verktyg staten, kommunen, konsumtionskooperationen, och ett producentintresse, som kapslar in sig i ett slags produktivkooperation. För att förebygga dylik förlamande tvedräkt tarvas en instans, vilande på samhällsborgarnes val och mandat och utrustad med dels rätt till intervention och utslagsrätt i konflikter mellan producenter och konsumenter, dels rätt att i samhällets intresse vidtaga omläggningar av produktionens och distributionens organisation — varvid dock alltid kan tänkas fogat som villkor en driftsrådens sanktion i yttersta hand. *Denna* "statsmakt" blir den klasslösa, samhällsekonomiska demokrati, som är någonting helt annat än s. k. "industriell demokrati". Endast i *den* meningne kan man kräva "gruvorna åt gruvarbetarna", "järnvägarna åt järnvägsmännen" att yrkesgrupperna underordna sitt arbete och sin kontroll med bevarad medbestämmanderätt under de sammanfattande överblickande och reglerande samhällsorgan, som representera näringslivets totalitet. Här är således fråga om en ändamålsenlig funktions- och mandatfördelning mellan helhetsorgan och delorgan.

Slutanmärkningar.

Slutligen några smärre anmärkningar:

Socialisering enligt det vaga begreppet "förstatligande" kan leda till konsumentkapitalism. Lönearbetet blir då kvar som "statlig" lön. Att åter lägga *all* makt över produktionen i de direkta producenternas hand leder till producentkapitalism

— därjämte med risk för konflikter mellan de olika producentgrupperna.

Spörsmålen om utbytet mellan samhällena (nationerna) och om fördelningen av avkastning och befogenheter tvinga till beaktande av produktionshöjd (varumängd), arbetsprestation, urval av material, maskiner, verktyg, arbetsmetoder, arbetstid, arbetsintensitet, hygieniska förhållanden — alltsammans spörsmål, där driftsrådets reglering och maktutövning bilda en primär funktion.

Socialisering får icke förblandas med kapitalistiskt vinstandelssystem, som blott är ett spegelfäktori för att hålla lönerna nere och förlama proletärisk solidaritetsaktion.

I och med driftsrådets utbildning och själva "statsens" socialisering försvinner statsdriftens *byråkratism*, vilket är det väsentliga.

I stället för "industriell demokrati" kan en socialisering, som i alla sina organ bäres av självbestämningens rytm utan att helheten och enheten förloras ur sikte, betecknas som "*industriell autonomi*", varvid industribegreppet även överföres på livsmedelsproduktionen, i vilken det maskinella arbetet vinner allt större terräng.

*

Ur den norska lagen om driftsråd i industri och handel.

Sedan den 6 dec. 1918 har en av Stortinget tillsatt "Arbeiderkommisjon" utarbetat ett förslag till "Lov om bedriftsråd m. v. i industri og han-

del", däri inbegripna fiskerier och rederier samt de statliga och kommunala företagen. Kommissionen har varit sammansatt av jurister samt representanter för arbetare och arbetsgivare. Frågan om arbetarnas inflytande på driftsledningen söndrade kommissionen, i det en minoritet av fyra ledamöter förklarade, att förslaget komme att lända näringslivet till obotlig skada. Blott en begränsad del av socialiseringsproblemet har denna norska kommission behandlat.

Ur lagförslaget må några huvudpunkter framhållas:

Lagen avser att omfatta de företag, som falla under lagarna om hantverk, olycksfallsförsäkring, arbetarskydd och minimilön för handelsanställda. Emellertid förutses möjligheten att utsträcka lagens tillämpning till andra näringar och företag. Den allra minsta driften är utesluten, d. v. s. den som under kortare tid än två sammanhängande månader sysselsätter mindre än 10 arbetare.

Lagen skiljer mellan tjänstemän och arbetare. Tvist om en person skall räknas till den ena eller andra gruppen avgöres av distriktsrådet, som är sammansatt av ordf. samt en representant var för arbetsgivarne, tjänstemännen och arbetarne.

Lagen synes icke göra något intrång på sträjrätten, i det att där heter: "De ved denne lov oprettede råd må ikke fatte beslutning, som strider mot en organisasjonsmessig avtale."

Bolagslednings maximirepresentation i driftsrådet är 3 personer. Tjänstemän (funktionärer) äro lika representerade med minst 3 högst 9 re-

presentanter. Funktionärernas representation synes otillbörligt stor i jämförelse med arbetaresidan, som därigenom lätt kan bringas i minoritet; funktionärerna torde i allmänhet luta åt arbetsgivarnas synpunkter.

I mindre företag kunna funktionärer och arbetare samfällt välja en förtroendeman, som tillsammans med arbetsgivaren bildar ett utskott. Om ett företag har flere filialer på olika platser, tillsättes ett gemensamt utskott. Industri- och handelsrådet reglerar förhållandet mellan utskottet och driftsråden.

Mot valbestämmelserna kan den anmärkningen göras, att en åldersgräns uppdrages mellan rösträtt och valbarhet för arbetare och funktionärer. 18 år är valrättsålder och 23 år är valbarhetsålder. Därtill kommer det oformliga, att arbetsgivaren vid lagens första tillämpning deltagar i utseendet av valbestyrelse. På yrkande av en femtedel av de röstberättigade kunna valen ske proportionellt. Distriktsrådet är instans för valbesvär. Mandattiden är ett år. Hälften av de röstberättigade kan framtvunga nyval.

Driftsrådets funktioner angivas som dels rådgivande och kontrollerande, dels som beslutande myndighet. Där märkes då bl. a. kontroll över lärlingsväsendet, behandling av tvister om arbetsförhållanden, antingen skriftlig eller muntlig. Större förändringar eller förbättringar i driften, vari även innefattas nya arbetsmetoder och nya maskiner, få icke vidtagas, om de enligt rådets mening överstiga företagets ekonomiska bärkraft.

Frågor om löner, arbetstid, arbetsordning vid minskad drift, ferier etc. avgöras av rådet, om enighet ej kunnat uppnås mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. Dock få rådets beslut icke stå i strid med lönenämnds beslut eller tariffavtal. Rådet får ta del av lönetvister, kalkyler och räkenskapsböcker, men tydligen blott inom en viss marginal, enär arbetsgivaren kan vägra utlämna material, som han anser höra under det mångtydiga begreppet "driftshemligheter". Avskedanden och uppsägelser kunna hänskjutas till rådet. Vid driftsnedläggelse, vid sträjk eller lockout kan dock arbetsgivaren uppsäga utan driftsrådets samtycke. Arbetare kan suspenderas av arbetsgivaren, till dess rådets beslut föreligger.

I företag, där vinstandelssystem tillämpas, tillsätter driftsrådet en kontrollkommitté, som visserligen har rätt att granska samtliga räkenskapsböcker, men som, även den, förvägras inblick i s. k. "driftshemligheter", ja, t. o. m. att företaga undersökningar, "som kunna bringa sådana i fara". Det är uppenbart, att lagen här når ett gränsskel, som placerar den utanför all proletäriskt socialistisk uppfattning av socialiseringsproblemet.

Närmast över driftsråden stå *distriktsråden*, uppdelade i avdelningar för de i distriktet förefintliga industri- och handelsgrenarne. Samtliga avdelningar ha en gemensam ordförande, som varken får vara arbetsgivare, arbetare eller funktionär. Var avdelning består av en representant för resp. arbetsgivare, arbetare och funktionärer. Ingen medlem av rådet får deltaga i behandlingen av nå-

got ärende, där han har ett direkt ekonomiskt intresse.

Distriktsråden väljas för vart "fylke"; fylke kan dock vara delat i flere distrikt. Valet företas vartannat år. Arbetsgivarne välja med undertecknade röstsedlar, funktionärer och arbetare medels hemlig röstgivning. Var arbetsgivare har så många röster, som svara mot arbetsstyrkan vid en viss tidpunkt. Valbesvär hänskjutes till den tredje instansen, nämligen Industri- och handelsrådet.

Distriktsrådets befogenheter torde särskilt beaktas, då de utgöra en blygsam början till industrikontroll.

Ingen får starta företag utan distriktsrådets tillåtelse, för vilken fordras vissa kvalifikationer. Distriktsrådet avger till industri- och handelsrådet betänkanden om förhållanden av gemensamt intresse för industri och handel inom distriktet, insamlar statistiska upplysningar om distriktets näringar och arbetsförhållanden och framlägger förslag till förebyggande av arbetslöshet inom distriktet. De olika avdelningarne avge även till industri- och handelsrådet betänkanden och förslag i ärenden av betydelse för den handels- och industriegren, som avdelningen representerar. Enskilda och allmänna företag kunna påkalla vägledning av rådet i fackliga, ekonomiska och sociala spörsmål. Inom distriktsrådet bilda arbetsgivarnas, arbetarnas och funktionärernas representanter särskilda grupper, som välja sina ordförande och sekreterare. Distriktsrådet håller ett möte om året, avdelningarne däremot på ordförandens inkallelse. Mö-

tena äro offentliga. Till samtliga rådsmöten kunna tillkallas även förtroendemännen för fackföreningarna och arbetsgivareföreningarne. Vid omröstningarna skall var grupp vara representerad av ett lika antal medlemmar. Vart råd har ett arbetsutskott med en representant för resp. arbetsgivare, arbetare och funktionärer; detta arbetsutskott kan tillsammans med behörig avdelning för en industri- eller handlgren utvidga driftrådens myndighet i fråga om olika företag.

Såsom överbyggnad på detta rådssystem fungerar *Industri- och handelsrådet*, innefattade även det olika avdelningar för de olika industri- och handlgrenarne. Dess funktionssfär är hela riket. Dess ordförande utses av regeringen och får varken vara arbetsgivare, arbetare eller funktionär eller ekonomiskt intresserad i företag fallande under lagen. Ej heller medlem av fackförening eller arbetsgivareförening. Utom representanter för de kända tre grupperna — en för var — ha säte och stämma i detta råd även två representanter för förbrukarne. Rådets medlemmar utses av resp. grupperns representanter i de motsvarande avdelningarne av distrikträden. Valbar är envar, som är valbar till distrikträdet; d. v. s. 23 års ålder och 3 års verksamhet eller anställning inom viss industri- eller handlgren, är villkoret för valbarhet.

Rådet har att avge betänkanden till regeringen rörande rikets industri- och handelsförhållanden, men därtill fogas en bestämmelse av en viss vikt för socialiseringsproblemet, i det att rådet är ålagt

att "verka för en tidsenlig utveckling av det fackliga undervisningsväsendet och för en samhällsmässig kontroll och reglering av produktion och avsättning." Det skall till den ändan samla statistiska upplysningar om landets näringsliv och arbetsförhållanden, och särskilt böra rådets avdelningar vidtaga åtgärder för utveckling av produktionens tekniska hjälpmedel och utnyttjande av uppfinningar, driftsförbättringar och tidsenliga arbetsmetoder.

De i rådet representerade *fyra* grupperna — arbetsgivare, arbetare, funktionärer, konsumenter — välja var för sig ordf. och sekr. Vart år håller rådet ett möte, som pågår i högst 14 dagar. Mötena äro offentliga. Särskilda representanter för arbetsgivareföreningar, fackliga och kooperativa organisationer kunna tillkallas till mötet.

Rådet tillsätter ett arbetsutskott, vari även förbrukarne tilldelas en representant. I utskottets mandat ingå även de befogenheter, som tillkomma distriktsråden.

Ett redan härovan påpekat, utmärkande drag i den norska lagen är den aktsamma vördnad, varmed den stannar vid dörren till de kapitalistiska företagens allra heligaste, nämligen de s. k. "driftshemligheterna". Förbudet att intränga i dem konfirmeras ytterligare i de allmänna bestämmelserna, där samtliga rådsmedlemmar hela instansskalan igenom åläggas tystnadsplikt om drifts- och affärsförhållanden, som de tilläventyrs lärt känna under sin rådsverksamhet. Kapitalistiska intressen och synpunkter, tvingade till åter-

tåg och eftergift i en del punkter, taga här åter ut sin rätt och ha uppenbart hindrat denna rådslagsstiftnings inlemmande i en socialiseringsplan, som utgår icke från kringskuret medinflytande åt arbetskraften på produktionen, utan från en genomförd maktomflyttning inom produktionslivet. Ett talande vittnesbörd om lagens kompromissnatur äro då även de lindriga straffbestämmelserna för förseelser mot en del bestämmelser. Högsta straffet är fängelse intill 3 månader; eljes böter.

Sammanfattande kunna vi säga om den norska lagen, att den rör sig på en linje, som ungefär sammanfaller med liberal-demokratisk socialpolitik, med industriell konstitutionalism — visserligen ett framsteg, men dag för dag allt mindre tillräckligt i betraktande av den verkligt sociala och ekonomiskt demokratiska utformning, som rådssystem och socialisering underkastas i samhällenas fortgående revolutionering.

Socialiseringssträvanden och rådsorganisation utomlands.

Tyskland. De blodiga marsdagarna år 1919 tvang regeringen i Weimar att träda i förhandling med Berlins arbetarråd om socialistiska mått och steg. Enighet uppnåddes i fem punkter.

Arbetarråden erkändes principiellt som ekonomiska intresserepresentationer för arbetarna, förankrade i författningen.

För de olika företagen väljas drifts-, arbetare- och funktionärsråd med lika rätt till medverkan.

vid ordnandet av de allmänna arbetsförhållandena.

För kontroll och reglering av varufördelningen skola inom alla industriella förvärvsgrevar bildas *arbetsföreningar*, där arbetsgivare och arbetsledare, arbetare och funktionärer samt arbetsgivare- och arbetareorganisationerna skola medverka.

Distriktsråd (arbetskamrar) upprättas och för hela landet ett *centralarbetsråd*. I distrikts- och centralråden skola alla, som själva utföra ett arbete, vara representerade; även arbetsgivarne.

Dessa råd skola samverka vid vidtagandet av socialiseringsåtgärder och utöva kontroll över socialiserade företag och industrigrenar. De skola uttala sig om alla ekonomiska och socialistiska lagar och *ega rätt att själva föreslå sådana lagar*. Regeringen skall inhämta centralrådets uttalande, innan sådana lagförslag framläggas.

I de sistnämnda bestämmelserna skönjer man sålunda en, om ock svag och otillräcklig ansats till ett ekonomiskt parlament.

Vidare beslöts omedelbart offentliggörande av socialiseringskommissionens berättelse och förslag. Socialiseringsförslagen och lagen om socialisering av kolgruvdriften förband sig regeringen att förelägga nationalförsamlingen samt att genast taga itu med ytterligare socialiseringsåtgärder under medverkan av sakkunnige och arbetarråden.

Samtidigt upprättades de *första driftsråden för gruvorna*. Gruvdriftsrådet består av högst fem medlemmar, där driftens ekonomiska och tekniska funktionärer äro representerade med var sin medlem. Då endast arbetare och funktionärer samman-

sätta driftsrådet, har rådet blott erhållit kontrollerande funktion — en snäv begränsning, som avspeglar ett mellantillstånd i fråga om maktförhållandena. Driftsrådet har rätt att företaga undersökningar i alla driftsförhållanden, såvida ej någon driftshemlighet därigenom riskeras. Vid undersökning av olycksfall tillkallas rådet av driftsledningen. Rätt till inblick i alla driftens ekonomiska förhållanden gives tre av driftsrådet valda personer, som arbetat minst 5 år i yrket och minst 1 år haft anställning i företaget. Lönetarifferna skola följas av driftsråd och driftsledning. Regelbundna gemensamma möten mellan råd och ledning hållas för att dryfta arbetsprogram och rådsmedlemmarnas verksamhet samt bestämma vad som skall offentliggöras ur rådets protokoll. Valperioden är ett år. Verkställigheten av de gemensamt fattade besluten övertages av driftsledningen, vilken nu som förut har om hand ledningen av driften.

Denna rådsorganisation betecknar en förkrympt tillämpning av den överenskommelse, som avslöts mellan arbetare och arbetsgivare de närmaste dagarna efter den tyska novemberrevolutionens utbrott.

De *oavhängiga* kunde ej nöja sig härmed, utan läto en kommitté utarbete följande förslag till rådskongressen i Stor-Berlin den 26 mars 1919:

1) Arbetarråden representera den arbetande befolkningen. Deras uppgift är att trygga och utbygga tingens nya ordning i Tyskland; de ha att tillvarataga manliga och kvinnliga arbetares, funktionärens och tjänstemäns intressen i enskilda

företag samt i kommunal- och statsdrift och utöva en ingående kontroll över driften. Målet för deras verksamhet är en skyndsam socialisering av det industriella livet och statsmaskineriet.

2) Alla lönearbetare tvingas att sammansluta sig i tvångsorganisationer, de bestående fackförningarna och driftsorganisationerna inlemmas i dessa organisationer eller tjäna som grundval för de nya organisationerna. Lantarbetare och bönder, som ej permanent sysselsätta lönearbetare, bringas likaledes att sammansluta sig i organisationer.

3) I alla hantverks-, handels-, industri-, stats-, kommun-, jordbruks- och skogsdriftsföretag ävensom i alla fria näringsgrupper väljas driftsråd. I företag med över hundra lönearbetare väljes en medlem för vart hundratal.

4) Hantverk, handel, industri och andra självständiga näringsgrenar sammanslutas i självständiga *organisationsgrupper*, som motsvara produktionsförhållandena. I dessa grupper väljes en medlem för vart tusental lönearbetare.

5) Hela riket indelas i *driftsdistrikt*.

6) Arbetarråden för de olika organisationsgrupperna inom vart distrikt sammanträda och välja en medlem till distriktsdriftsrådet.

7) Distriktsdriftsrådet väljer inom sig en medlem till *riksdriftsrådet*.

8) Drifts- och arbetarråden ävensom distriktsdrift- och riksdraftsråden väljas proportionellt. Valet gäller ej för bestämd tid. Om flertalet väljare så fordra, kunna nya val närsomhålst äga rum.

Driftsråden ha att ordna alla spörsmål, som

gälla arbetare och funktionärer. Det åligger dem att trygga främjande och stegring av driftens produktion och att sörja för undanrödjande av alla hinder härför. De ha att se till att riks- och distriktsrådets förordningar genomföras och att arbetarrådets beslut efterföljas. Driftsrådet har att bilägga tvister mellan arbetare och arbetsgivare och är ansvarigt för alla sina åtgärder både inför arbetarråden och sina väljare.

Arbetarråden kontrollera och övervaka alla merkantila och tekniska förhållanden inom ett företag, en drift eller de små företag, som förenats till en valkorporation. Ingen fråga, som gäller produktionen, må avgöras utan arbetarrådets bifall. Arbetarrådet har rätt att utse därtill lämpliga personer att övervaka och kontrollera driften. Det är sidoordnat med driftsledningen (direktionen), har att sörja för att produktionen väl tjänar det allmänna och att leda verksamheten enligt de av riksdriftsrådet och distriktsdriftsrådet träffade bestämmelserna. Inträffa rubbningar i produktionen, anmälas dessa genast till distriktsrådet, som kan infordra skriftlig rapport om produktionsförhållandena.

Arbetarråden i statlig och kommunal drift samt i de fria näringsgrenarna utöva motsvarande funktioner inom sina arbetsområden. Detsamma gäller även arbetarråden för jordbruk och skogsbruk.

Distriktsdriftsrådet reglerar och övervakar produktionen i distriktet. Det överläter beställningar ävensom råmaterial och driftsmedel. Det har rätt att utfärda förordningar gällande distriktet och att

stäm
ngar
aff
Riksd
saliv
grätt
pötel/
stisk.
eller et
sällande
Detta
ialistisk
firas m
tionalför
Där l
tillfälle
nyttigt
sörjas f
rätt att
ersättn
ägnad a
materia
att, när
hällsmä
av förb
lag och
organis
tenkraft
Den
riktlini
arbetsa

bestämman huru riksdriiftsrådets lagar och förordningar skola genomföras. Vidare har det att genomföra de av riksdriiftsrådet beslutade *socialiseringsbestämmelserna*.

Riksdriiftsrådet övervakar hela rikets produktionsliv och utfärdar de lagar, som erfordras för upprätthållande av produktionen och *den privatkapitalistiska produktionens överföring till socialistisk*. Riksdriiftsrådet, som har lagstiftande makt, väljer ett centralråd, åt vilket överlåtes den verkställande makten.

Detta förslag, som närmar sig en fullständig socialistisk omdaning av produktionen, må nu jämföras med den socialiseringslag, som antogs av nationalförsamlingen 23 mars 1919.

Där heter det bl. a. att var tysk skall beredas tillfälle att tjäna sitt uppehälle genom samhällsnyttigt arbete. Om arbete ej kan skaffas, skall det sörjas för hans nödvändiga underhåll. Riket har rätt att på lagstiftningens väg och mot lämplig ersättning överföra till samhället den drift, som är ägnad att socialiseras, särskilt anskaffning av råmaterial och utnyttjande av naturkrafterna, samt att, när det är tvingande nödvändigt, att på samhällsmässigt sätt ordna produktion och omsättning av förbrukningsartiklar. Genom en särskild rikslag och under iakttagande av sociala hänsyn skall organiseras utnyttjandet av stenkol, brunkol, vattenkraft och andra naturliga energikällor.

Denna lag kommer långt bakom de oavhängigas riktlinjer. Den upptar visserligen arbetsplikt och arbetsanvisning, men undviker dels att röra vid

formen för socialisering dels att ingå på driftens demokratisering.

Arbetarna ha uttalat sitt djupa missnöje med denna bristfälliga lagstiftning. Regeringen inlöste icke sitt löfte att upprätta driftsråd vid andra företag än gruvorna, medan besluten på kongresser och möten blevo allt radikalare och särskilt riktade sig mot den humbug, som benämndes "arbetssammanslutning", en limstång, på vilken fackföreningsledarne sprungo med Legien i spetsen.

*

Bland aktstycken från råds- och socialiseringssträvandena i *England* märkes främst den s. k. Whitleykommitténs "rapporter" av år 1917 och 1918. Kommittén ställer sig på principen om samverkan mellan samhällsklasserna och mellan arbetare och arbetsgivare. Grunddragen av den ordning, som denna kommitté tänkt sig, äro följande:

Upprättande av fasta industriella gemensamhetsråd. Dessa råd uppdelas i tre instanser: Först som systemets enkla cell *fabrikskommittén*, driftsråd för var fabrik med möjlighet att bilda underavdelningar för var avdelning inom fabriken. Vidare *distriktsråd* för industrigrenar inom ett distrikt och slutligen *landsindustriråd* för industrigrenens samtliga företag i hela landet. Denna ordning uppbares av fackorganisationerna, och i de industrier, där dessa icke äro tillräckligt starka, upprättas *löneråd*.

Whitleyförslaget har emellertid distanserats av

den febrilt framilande tiden. Ett uttryck för nya, radikala ansatser är den engelska s. k. "lagsocialismen" eller "gille"-socialismen. Dess instans- och funktionsordning är följande:

Längst ned ha vi avdelnings- eller verkstadsrådet inom var driftsavdelning ("*Shop Committee*"). Rådet väljes av arbetarne i avdelningen, tillvarata arbetarnes intressen och motverka förmannens auktoritet; man tänker sig dock även rådsval av förmännen.

Vidare fabrikskommittéer, driftsråd ("*Works Committee*"); de utses av avdelningsmedlemmarna. Driftsråden i ett distrikt sammanslutas i ett distriktsråd ("*district Committee*"), vars medlemmar dels utses av driftsråden, dels av de olika facken inom distriktet. Slutligen bildas riksgillerrådet ("*The National Guild Committee*"), sammansatt av distriktsrepresentanter, utsedda direkt av arbetarne i distriktet, samt av representanter för de olika facken.

I sista instans ligger emellertid makten hos en större församling, som sammanträder så ofta det är påkallat; denna tjänar både som appellationsdomstol och som *ledare av de stora linjerna i gillepolitiken*.

De olika råden ha följande uppgifter:

a) Förmän väljas av alla arbetare i resp. avdelningar eller verkstäder; kontorscheferna av alla kontorsanställda.

b) Den tekniska driftsledaren väljes av samtliga kroppsarbetarne i driften, den högste kontorsledaren av samtliga kontorsfunktionärer.

c) Företagets förvaltningsdirektör väljes av fabrikskommittén. Med distriktsrådet är adjungerad en distriktssekreterare, och av riksgillerrådet utses en generalsekreterare för lagen tillika med sekreterare för vart lag ("gille").

Fabrikskommittén utser särskilt *sakkunniga* för driften och distriktsrådet sakkunniga för distriktet. Även må nämnas särskilda reseinspektörer och rikssakkuniga, utsedda av riksrådet.

"Gille"-socialisterna stå nu i skarp opposition mot Whitleyrapporten. Medan Whitleyrapporten är byggd på genomförande och övervägande av åtgärder för att trygga en varaktig förbättring av förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare och en planmässig granskning av arbetsvillkoren, så är däremot *lagsligans* mål att *upphäva lönesystemet* och upprätta arbetarnes självstyrelse i industrin genom ett system av lag, som samverka med en demokratisk stat.

Det är nu uppenbart, att lönesystemets avskaffande har till förutsättning expropriation av den kapitalistiska egendomen, fastän denna konsekvens icke klart och direkt utsäges i detta sammanhang. Tills vidare uppställde det engelska arbetarepartiet i sitt program vid parlamentsvalen 1918 följande fordringar: Garanterad minimilön, demokratisk kontroll över industrin, fullständig omläggning av statens finansväsen och *allt överskotts användning för allas väl*.

Härtill fogades nu som förklaring, att staten omedelbart skall övertaga järnvägar, gruvor och produktionen av elektrisk kraft. Därefter kommer

ordningen till statens övertagade *av jorden* samtidigt med att de stora industribolagens makt krossas. "Folket", heter det, "skulle begå en dumhet, om det, när kriget är slut, tillåter spekulerande privatkapitalister att åter få herravälde över de industrigrenar, som nu under regeringens ledning sammanslutits till monopoltruster, vilka snart skulle bli lika hänsynslösa som de amerikanska."

Man stannar emellertid i England icke vid s. k. "ekonomisk demokrati", utan går vidare i riktig insikt om att denna demokrati blir försvagad eller illusorisk, om man ej samtidigt griper sig an med en planmässig socialisering. Denna gäller då i främsta rummet gruvindustrin, som i Englands ekonomi intager et så viktigt rum, att dess socialisering sannolikt inom kort skulle följas av en liknande omläggning av övriga stora industrigrenar.

Diskussionen om socialisering har kommit att koncentreras kring domaren Sankeys förslag inom den i febr. i fjol tillsatta *kolkommissionen*, ett förslag, som vid omröstning i april bland gruvarbetarna erhöi 693,084 röster mot 76,992.

Förslaget omfattar följande huvudpunkter:

Staten övertager omedelbart alla *coal royalties* d. v. s. avgifter för rätten till gruvdrift å annans mark mot lämplig ersättning åt de nuvarande jordegarne. Statens eganderätt till gruvorna erkännes i princip och en allmän plan för gruvdriften utarbetas. Sedan denna plan fått verka i tre år, bör beslut fattas om statens definitiva övertagande av gruvorna. Sankey framhåller, att nationaliserin-

gen av gruvorna är absolut nödvändig. Kolindustrin är av avgörande betydelse för England, och nästan all industri i landet är beroende av den. Därför måste den utvecklas och produktionen ökas. Kommissionens undersökningar ha övertygat Sankey om, att *en del av de 4,000 innehavarna av gruvrättigheter ha hindrat och framdeles komma att hindra industrins utveckling* och att miljoner ton kol går till spillo med nuvarande driftsmetoder och med den brist på samverkan, som utmärker det nuvarande systemet.

För gruvornas skötsel och förvaltning uppdrager då Sankey följande grundlinjer:

Lokala gruvråd, bestående av 10 medlemmar, upprättas. Arbetarna välja 4, distriktsgruvrådet 3 medlemmar, medan de återstående 3 skola vara de tekniska och merkantila direktörerna och underdirektörerna.

Direktören har ansvaret, kontrollen och ledningen av själva driften och gruvornas säkerhet. Vägrar han att ta hänsyn till rådets anvisningar, anmäles saken till distriktsgruvrådet. Uppstå konflikter, må arbetet icke nedläggas, förrän det lokala rådet och distriktsgruvrådet sökt mäkla.

Distriktsgruvrådet omfattar 14 medlemmar med lika antal representanter för gruvarbetarne, för funktionärerna vid gruvornas tekniska och merkantila avdelningar samt *för förbrukarne*. Distriktsgruvrådet skall leda koldriften i sitt distrikt, reglera produktionen, besluta om nedläggande eller fortsättning av försöksdrift, kontrollera priser och löner, beskattning och omsättning.

Rådet utnämner arbetsledarne i distriktet. Distriktsrådet väljes för tre år.

Vidare utses ett landsgruvråd av representanter för alla distriktsgruvråden. Detta råd behandlar alla hela landet omfattande frågor och konflikter. Landsgruvrådet väljer en kommitté av 18 medlemmar, som bistår gruvdepartementet. Samtidigt föreslår Sankey en begränsning av profiten till 1 shilling 1 penny pr ton.

Arbetsgruppen i kolkommisionen har yrkat på *större* representation för arbetarne i distrikts- och landsrådet. Den fordrar vidare, att överenskommelsen med arbetarne skall ske på fri grundval, då de eljes befara att bli påtvingade kontrakt, som de icke äro eniga om. Vidare fordras även nationalisering av koks- och avfallsproduktionen (gas, ammoniak, tjära etc.) Arbetsgivargruppen går med på statens övertagande av coal royalties och avskaffande av jordegarerätten, men vill förbehålla åt privata företag utvinningen av kolen.

Österrike. Efter den revolution hösten 1918, som slutförde den gamla Donaumonarkiens upplösning, utarbetades ett lagförslag om driftsråd i samband med socialisering för Tysk-Österrike. Socialdemokrati och kommunism skilja sig här i avscende å modaliteten för expropriationsförfarandet, i det den förra lutar åt en synerligen mjuk övergång, som garanterar den exproprierade kapitalisten en viss arbetsfri inkomst i form av årligen sjunkande (degressiva) "rater", vissa procent av

avkastningen, tills slutligen hans avvecklings-
"pensionering" fullständigt upphör. Någon egentlig moralisk-ekonomisk rättsgrund gives knappt för denna lina behandling, då han ju förut varit i åtnjutande av en mångårig arbetsfri inkomst och dessutom av samhället tryggas till sin existens genom uppfylld arbetsplikt.

Driftsrådslagen innehåller emellertid följande huvudbestämmelser:

Driftsråd upprättas i alla industriföretag med minst 10 arbetare, i jordbruk och skogsbruk i företag med minst 20 arbetare. Driftsråden kontrollera kollektivavtalen, som överallt skola införas. Inom avtalens ram fungera råden som verkställande organ och med rätt att ordna viktiga detaljfrågor; därmed anses intet intrång ske på facklig solidaritet och aktion. En förlikningskommission eger rätt att ta del av ett företags räkenskapsböcker, när det gäller beräkning av styck- och ackordlön. All undertidsverksamhet kontrolleras. Rådet har vetorätt mot avskedanden, som av politiska skäl eller som straff för hävdande av föreningsrätten kunna drabba rådsmedlen. Arbetsgivaren skall på anfordran för rådet framlägga årlig driftsrapport, lönestatistik m. m. Råden kunna ta initiativ till förbättringsförslag inom driften. I socialiserad drift gälla särskilda bestämmelser om driftsråden.

Arbetare och funktionärer välja råden; för rösträtt erfordras 6 månaders anställning i ett företag. I företag med 10—100 arbetare utgöres rådet av 3 medlemmar, med 100—200 arbetare 4 medlem-

mar, sedan ökning av medlemsantalet med 1 medlem pr 100 arbetare; från och med företag, där antalet arbetare är 1,000 och därutöver, ökas antalet med 1 representant pr vart 500-tal. Arbetarna tillerkännas rätt att närsomhelst revocera (återkalla) sina radsrepresentanter. För överträdelse av lagens bestämmelser stadgas böter intill 20,000 kr. eller över 3 månaders fängelse.

Så såg lagen ut i sin första form. Under den fortsatta revolutionära anstormens påverkan omarbetades den i nationalförsamlingen. Där infördes bl. a. en bestämmelse om, att *arbetareutskott* skulle tillsättas i företag med mer än 20 anställda och att dessa utskott skulle dels äga rätt att kräva räkenskapernas framläggande, dels att deltaga i direktionens sammanträden. I aktiebolag, omfattande flera arbetsplatser, tillerkändes driftsråden rätt att sända vart och ett 2 representanter till direktionrådet, där de skulle vara fullt likställda med övriga medlemmar av direktionen.

Den österrikiska lagen av 19 maj 1919 går således vida längre än den tyska. Rättigheter och skyldigheter bilda ett medansvar för driften, som i *alla* företag, även de icke-socialiserade, ger utrymme för arbetskraftens maktställning i driften,

Ryssland. Det forna tsarriket är rådssystemets klassiska land. Redan i 1905 års revolution vunno de ryska arbetarna sin första erfarenhet om radsinstitutionen. Den var massornas första egentliga organisationsform, en produkt av revolutionsartade sträjker, medan fackorganisationen ännu var relativt svag. Redan då höjdes parollen: "All

jord åt bönderna!" Soldatråden voro en reflex av de krig, som utlöst ryska revolutioner såväl 1905 som 1917; sistnämnda år tillkommo även bonderäden, ett intyg om att nu omsider även lantbefolkningen dragits med in i resning och nydaning.

Sedan Kerenskis regim störtats och sovjetrepubliken upprättats, utfärdades i dec. 1917 ett provisoriskt dekret om arbetarekontroll över produktionen, däri även de kooperativa organisationerna inbegrepos. Där hade redan börjat bildas fabrikskommittéer, äldsteråd etc. i samvärkan med funktionärer och teknisk personal. Nu valdes och organiserades i snabb följd fabriksråd, sammansatta av representanter för fackorganisationerna, arbetarekommittéerna och Kooperationerna. Över dem ställdes "Arbetarkontrollens råd för hela Ryssland", sammansatt av representanter för följande organisationer:

Arbetare- och soldatrådets centrala exekutivkommitté för hela Ryssland. Fackföreningarnas råd för hela Ryssland. Arbetarkooperationernas central för hela Ryssland. Fabrikskommittéernas byrå. Agronomförbundet. Ingenjör- och teknikerförbundet. Vart arbetareförbund med minst 100,000 medlemmar. Petrograds fackföreningsråd.

För undersökning av företagens finansiella och tekniska förhållanden tillsattes särskilda kommissioner. Kontrollorganen tilldelades rätt att fastställa minimiproduktion och kalkylera produktionspriserna. Även infördes kontroll över affärs-korrespondensen, vars hemlighållande medförde rättsligt ansvar för egarne. Alla räkenskaper må-

ste framläggas — även för *tidigare* år. Kontrollbesluten voro bindande för egarne — dock med rätt för dem att inom tre dagar anföra klagomål hos högre instans. Egarna jämte de valda kontrollanterna gjordes ansvariga inför staten för ordning, disciplin och egendomens säkerhet.

Distriktsråden hade att avgöra tvister mellan de lägre organen. "Arbetarekontrollens råd" — ett riksråd — för hela Ryssland fungerade som kontrollmyndighet över hela produktionen, utarbetade planer och instruktioner för arbetarekontrollen, reglerade förbindelserna mellan distriktsråden samt ordnade samvärkan med andra organ för folkhushållningens administration. I riksrådet suto även representanter för den tekniska funktionsstaben; ävenså teknisk personal i fabrikskommittéerna.

Vid utövningen av sina funktioner gingo arbetarna i början olika vägar. Än överläts åt egarne ett visst inflytande på administrationen av företagen, varjämte en del av avkastningen lämnades dem, än bortjagades egarne. I ett plötsligt genombrott var denna brist på enhetlighet förklarlig. Ej heller får man glömma Ententeblockadens hämmande och ogynnsamma inflytande på hela näringslivets organisation; framför allt hindrade den fackorganisationerna att bringa ordning och reda i produktionen; men allt bättrade sig småningom.

I januari 1918 bildades "Högsta ekonomiska rådet" i Moskva. Det består av 69 medlemmar, 10 valda av centrallexekutivkommittén, 30 av fackorganisationerna, 20 av provinsråden, 2 av kooperativa

tionerna och 7 folkkommissarier. Ordförande är en folkkommissarie, som tillika med 7 av rådets valda medlemmar handhar den dagliga ledningen. Det är den högsta ledningen av Rysslands näringsliv. Under den sortera 12 branschavdelningar, som i sin ordning övervaka underavdelningar för ekonomi, produktion, omsättning och kontroll. Inom var bransch finnas särskilda råd för var industrigren. I den synnerligen viktiga gummiindustrien (galoschindustrien) t. ex. står i spetsen en styrelse av 9 medlemmar; 3 av dessa väljas av högsta ekonomiska rådet — en statsekonom och 2 ingenjörer, 3 på förslag av fabriksdirektionerna — en merkantil direktör och 2 ingenjörer samt 3 av gummiindustriarbetareförbundet — samtliga arbetare.

Fabrikskommittéerna väljas för 6 månader medels allmänna och direkta val. Även funktionärer kunna väljas. Var kommitté har eget kontor på fabriken. Den fungerar som ett driftsråd med vidsträckt rättigheter och uppdrag. Den vakar över disciplinen, över dekrets och tariffers åtlydnad samt livsmedelsanskaffning. Speciella ryska förhållanden avspeglas i fabrikskommittéernas åligganden att inrätta skolor, aftonskolor, tekniska kurser, bibliotek m. m., kortligen en dryg del av bildningsarbetet är lagd på dessa kommittéer. De äga klagorätt gentemot ekonomisk och teknisk ledning samt medbestämmanderätt rörande förmän och avskedande av personal.

Onekligen uppvisar denna ekonomiska författning starkt centralistiska drag; det kan delvis förklaras av de svåra tidsomständigheterna, av Ryss-

lanns väldiga utsträckning och av den exceptionellt hårda kampen för sovjetrepublikens existens. Men å andra sidan balanseras denna centralisation av den vidsträckta *demokrati*, som låter de arbetande massorna att i kraft av sin åtagna och fullgjorda arbetsplikt, gällande för alla samhällsmedlemmar, välja och fullständigt behärska de *politiska* organen, vilka samtidigt även utöva ekonomisk kontroll.

Den politiska och ekonomiska maktens enhet präglar sovjetrepublikens författning, och denna enhet möjliggör på "arbetarekontrollens grund" en långt driven socialisering. I författningen av 10 juli 1918 heter det: "Såsom det första steget till fabrikers, verkstäders, gruvors, järnvägars och andra produktions- och transportmedels överföring till arbetare- och bonderådsrepubliken stadfästes rådsbeslutet om arbetarekontroll och om det högsta ekonomiska rådet för tryggnad av de arbetandes makt gentemot exploatörerna."

Socialiseringsprocessen uppfattas och genomföres alltså såsom en konsekvens av arbetarekontrollen, och endast högsta ekonomiska rådet genomför de regler och riktlinjer för det planmässiga samhällsarbetet, vilka fastställas av allryska rådskongressen, de arbetande massornas faktiska parlament.

Alla råd väljas medels direkta val av arbetare, funktionärer, soldater och matrosar. I städerna väljas till kommunalrådet 1 representant pr 1,000 inv., i byarne och mindre städer 1 repr. pr 100 inv. Byråden samvärka i och genom bysammanlutningarna; därtill komma som en ytterligare sam-

manfattande organisation kretskongresserna med 1 representant pr 1,000 inv. samt guvernementskongresserna, som bestå av 300 medlemmar. De sistnämnda jämte råden i städerna välja den allryska rådkongressen med 1 representant pr 25,000 invånare i städerna och 1 representant pr 125,000 invånare i guvernementen. Mandatet räcker endast tre månader och följaktligen har revokationsrätten ansetts överflödig. Allryska rådkongressen slutligen väljer folkkommisarierna — regeringen.

Trots denna "terassformiga" ordning, beroende på landets oerhörda areal, är sovjetförfattningen alltigenom konsekvent demokratisk; den livliga omsättning av personliga krafter, som den möjliggör, förhindrar sterilitet och byråkratism i den sociala omdaning. Oupplösligt sammanhänger således i det nya Ryssland demokratisering och socialisering.

Norrbottenskonferensens resolution.

I juldagarna år 1919 antog en av Norrbottens samtliga arbetareorganisationer hållen konferens i Luleå följande resolution:

Socialismens grundväsentliga krav på produktionsmedlens överförande i samhällets hand har tiden och de genom världskrigets omstörtande verkningar framkallade förhållandena ryckt närmare sitt förverkligande och gjort mer aktuellt än någonsin. Utan de arbetande massornas makt över och ledning av produktionen kunna icke de i allt

djupare ekonomiskt elände sjunkande samhällena pånyttfödas till en förnuftig och mänsklig ordning.

Socialiseringen av de olika produktionsgrenarna, men främst och omedelbart av dem, som bilda den oundgängliga grundvalen för massornas existens, framstår härvid som en bjudande nödvändighet. Mot bakgrunden av denna fordran måste intressenas och klassernas kamp avspegla sig, om än hela samhällets väl påbjuder denna genomgripande förändring. Då alltså socialiseringens genomförande innesluter frågan om makten över samhället, dess tillgångar och krafter, uttalar konferensen, att varje akt av socialisering måste genomföras av de arbetande massorna själva under aktgivande på de olika produktionsområdenas tekniska och ekonomiska betingelser, men med blicken i främsta rummet fästad vid mass- och samhällsbehovens trängande krav på en snar och rationell lösning av socialiseringsproblemet.

Såsom oavvisliga förutsättningar för denna massornas självräddningsakt ur en upplösning och ett kaos, som vållats av de kapitalistiska klassernas och statsledningarnas brutala och planlösa revopolitik inåt och utåt, betecknar mötet:

1) Avlägsnandet av den nuvarande, för samhällets stora ekonomiska livsfrågor oförstående och odugliga statsbyråkratin.

2) Upprättandet genom de förhandenvarande ekonomiska arbetareorganisationerna av ett rådsystem som omedelbart blir ett samfällt lokalt uttryck för de olika arbetaregruppernas behov, meningar och krav.

produktionsordning, i det att en stor del av såväl odlingsbar jord, som skogar, vattenkraft och järnmalmstillgångar inom länet antingen befinna sig i samhällets ego eller om några år komma att, enligt gällande avtal, tillfalla samhället. I väntan på genomförandet av en fullständig socialisering anse vi därför, att tiden bör begagnas till att med utnyttjande av samhällets produktionsmedel påbörja på socialistiska principer grundade företag.

Ett samhällets järnverk anläggas på lämplig plats i Norrland för framställning på elektrisk väg i större skala av räls, grövre byggnadsjärn, skeppsplåtar m. m. samt av tackjärn och ämnesjärn för vidare förädling vid andra verk. Därigenom möjliggöres även tillgodogörande i större skala av de oerhörda tillgångar av för vårt jordbruk oundgängligen nödvändig fosforsyra, som finnes i de norrbottniska järnmalmerna.

Kolonisationsarbetet inom övre Norrland fullföljes med inrättandet och understödjande av kolonat, bestående av småbruk med kooperativ drift, eller där så befinnes lämpligt, jordbruk av större omfattning.

Kooperativa arbetsföretag inom trävaruindustrin eller för vidare förädling av vid ovan nämnda järnverk framställt tackjärn eller ämnesjärn, understöddas av samhället genom tillhandahållande av byggnads- och driftkapital, kraft och råvaror eller halvfabrikat. Plan till dessa anläggningar uppgöres av en utav arbetare, teknici och andra sakkunniga sammansatt nämnd.

Utdrag ur Crispiens tal å de tyska oavhängigas partidag i dec. 1919.

"När vi fått diktaturen, då är en del av vår uppgift löst. Men vad skall då ske? I stället för den kapitalistiska maktorganisationen upprätta vi då den proletäriska staten på rådssystemets grundval. Staten är då arbetarklassens maktorganisation. Så länge kapitalismen icke är ekonomiskt övervunnen, under omvandlingsprocessen, måste kapitalistklassen hållas i tygeln. Den kapitalistiska maktens störtande är en politisk akt, men därpå begynner den sociala omvälvningens och det ekonomiska organisationsarbetets process. Arbetarklassen skall icke upprätta någon diktatur, som åter kan undergrävas av kapitalisterna därigenom att de beredas möjlighet att inträda i arbetarregeringen. En rådkongress träder i stället för det borgerliga parlamentet.

Denna rådkongress får endast bestå av socialrevolutionära, som handla medvetet socialrevolutionärt. Vallagen skall sörja för att rådkongressen får en socialrevolutionär sammansättning, så att ingen klass, intet parti, som är emot arbetarnes revolution, kan erhålla en enda röst å denna kongress. Eljes har rådkongressen intet värde för revolutionen och kan ej fylla sin uppgift att genomföra socialismen.

Med socialismens genomförande kommer även i rådsrösträtten den socialistiska demokratin till allt klarare uttryck, tills den helt kan utvecklas i det socialistiska samhället. Det praktiska arbetet är

emellertid den bästa läromästaren. I stället för den kapitalistiska staten och dennas organ skall arbetareklassen överallt på rådssystemets grund bilda rådsinstanser och råds-korporationer i kommunerna, i kretsarne, i distrikten. Rådskongressen skall tillsätta centralrådet och centralrådet folkmandatärerna som arbetareregeringens topp. Rådskongressen sammansättes av arbetareradens delegerade och ger riktlinjerna för den inre och yttre politiken. Centralrådet utövar en lagstiftande och förvaltande funktion och är ansvarigt inför rådskongressen. Proletariatets diktatur stöder sig ej blott på en politisk organisation, den behöver även en motsvarande förvaltning. Man får icke meningslöst slå sönder den gamla förvaltningen, men denna får ej heller bara övertagas. Den bör nygestaltas, förenklas, tills den blivit någonting fullständigt nytt.

Den politiska maktens besittning är betingelsen för socialismens förverkligande. Frågan om den kapitalistiska produktionens omvandling till en socialistisk produktion erinrar oss om den nu så ofta ställda frågan: När kan socialismen förverkligas? Och då säga många: "Marx lär, att socialismen skulle kunna förverkligas blott när kapitalismen befinner sig i högkonjunktur. I närvarande tid, då ekonomin är ruinerad, kan den icke förverkligas." Den som hyser denna åsikt, har dragit en falsk slutsats av vad Marx har sagt. Jag vet väl, att Marx i sina verk lär, att det kapitalistiska samhället först måste ha nått en viss höjdpunkt av sin utveckling, innan socialismen kan avlösa kapitalis-

men. Betingelserna för socialismen måste vara givna icke blott hos proletariatet, utan även i det kapitalistiska samhället, innan den kan förverkligas. Kapitalets koncentration skapar en allt större och starkare här av proletärer, produktivkrafternas utveckling förändrar den ekonomiska strukturen och skapar grundvalen för den sociala revolutionen; företagarnes organisationer börja förbereda produktionsmedlens socialisering. I fråga om den allmänna utvecklingen gäller det sålunda, att socialismen kan bli verklighet först när kapitalismen nått sin högsta fulländning.

Socialismens förverkligande innebär i första rummet produktionsmedlens socialisering. Denna socialisering har redan begynt i det kapitalistiska samhällets sköte genom företagsorganisationerna. Vad äro kartellerna, syndikaten, trustarne och ringarne annat än ansatser till socialisering och planmässig reglering av arbetet? Företagsorganisationernas närmaste mål är att "skapa kontroll över en marknads tillförsel av en viss vara för att därigenom inverka på prisbildningen, så att intressenterna tillförsäkras en viss kapitalvinst". För reglering av konkurrensen i syfte att höja profitraten bildades karteller.

Med *kartell* förstå vi en överenskommelse mellan kapitalister, ett företag, som genom vissa inskränkningar av sin fria tävlan mellan sina medlemmar eller genom andra gemensamma ekonomiska åtgärder söker höja delegarnes företagarevinst. De anslutna företagen producera oberoende av varandra "med olika teknik, enligt olika principer.

med olika löner och med olika finansiering". Vart anslutet företag får blott en viss produktionsmängd och ett bestämt bruttopris för varuleveranserna sig tillförsäkrade. Kartellerna äro således avtal för försäljning av produkter.

Men den ekonomiska utvecklingen krävde ytterligare utbyggnad av företagareorganisationerna. Så uppstodo *syndikaten*. Syndikaten äro en fast organiserad kartell med uppgift att reglera icke blott avsättningen, *utan även produktionen*. Syndikatet reglerar de anslutna företagens produktion och söker därigenom samt genom gemensam avsättning höja profiten. Syndikatet har ett centralorgan, en byrå, som mottager alla beställningar och ombesörjer leveranser och utbetalningar. Blott med syndikatets tillstånd få de olika företagen utvidgas eller förbättras. Vinsten stannar hos de enskilda företagen.

Ett steg vidare beteckna *trusterna*, en ännu fastare centralisation. Trusten är en *sammanslutning av kapitalister till gemensam drift*, i vilken de enskilda företagen uppgå så fullständigt, att de blott bilda filialer av centralorganisationen. Den enskilde kapitalisten producerar icke längre självständigt och har icke längre någon fristående vinst. Ringen slutligen är en företagareorganisation för organiserad prisuppskörtning genom uppköp av varor och särskild inverkan på avsättningsvillkor och avsättningsområden.

Dessa organisationer äro socialiseringar *inom kapitalistklassen* och endast för dennas profitintressen. De enskilda egarne av produktionsmedlen

sammansluta sig, bli gemensamma egare av produktionsmedel, reglera produktionen, avsättningen och kommendera hela ekonomin. Om vi då utbyta kapitalisterna mot *arbetareklassens* stat som ledare av företagarnes organisationer, så befinna vi oss mitt inne i en *socialisering för samhället*. Produktionsmedlens övertagande genom arbetareklassens stat är det första viktiga steget på vägen till de statliga maktorganens förvandling till *sociala* förvaltningsorgan.

Liksom kapitalismen genom sin egen utveckling samtidigt ökar och stärker sin dödsfiende, proletariatet, stegrar den även motsättningarna ända till outhärdliga förhållanden. Konkurrensen är en kapitalistisk grundlag. Produktionens reglering går stiek i stäv mot denna grundlag. Marx säger här om:

"Med det ständigt avtagande antalet kapitalmag-nater, som usurpera och monopolisera alla för-delar av denna omvandlingsprocess, växer massan av elände, förtryck, trældom, urartning, utsugning, men även revolten hos den städse utsvällande och genom den kapitalistiska produktionsprocessens mekanism själv skolade, förenade och organiserade arbetareklassen. Kapitalmonopolet blir en boja på det produktionsätt, som uppblomstrat med och under detta monopol. Produktionsmedlens centralisa-tion och arbetets socialisering nå en punkt, där de icke längre kunna fördraga sitt kapitalistiska höl-ster. Det spränges. Timman slår för den kapita-listiska privategendomen. Expropriatorerna expro-prieras."

Koncentrationsförloppen, bildandet av företagsorganisationerna och de allt *intimare förbindelserna mellan bankkapital och industriellt kapital* ha förlänat kapitalet dess högsta form, *finanskapitalets* form.

Hilferding säger härom: "Så snart finanskapitalet bragt under sin kontroll de viktigaste produktionsgrenarne, är det nog, om samhället genom sitt exekutivorgan, den av proletariatet *erövrade* staten, bemäktigar sig finanskapitalet för att omedelbart kunna förfoga över de viktigaste produktionsgrenarne. Av dessa äro alla andra beroende och väldet över storindustrin betyder då redan den värksamaste sociala kontroll även utan vidare omedelbar socialisering. Det samhälle, som förfogar över gruvindustrin, järnindustrin, mekaniska- och elektricitetsindustrin, den kemiska industrin, transportväsendet, har, i det att det behärskar dessa de viktigaste produktionsområdena, i sin hand även fördelningen av råämnena till de andra industrierna och transporten av deras produkter och kan således likaledes behärska dem.

Expropriationen behöver då ingalunda utsträckas till den stora mängden av mindre jordbruk och små yrkesföretag, då ju dessa medelbart socialiseras genom samhällets besittningstagande av storindustrin, av vilka de redan länge varit beroende. Därför är det möjligt att låta exproprieringsprocessen mogna i ett långsammare utvecklingstempo på de punkter, där den på grund av decentralisation vore politiskt farlig, d. v. s. möjligt att låta den en gång genom statsmakten utförda expropria-

tionsmakten följas av en successiv socialisering medels ekonomiska fördelar, som medvetet garanteras av samhället, enär finanskapitalet redan ombesörjt expropriationen, såvitt den är för socialismen nödvändig." Dessa tankar visa, att vårt mål bygger på de faktiska förhållandena och att våra fordringar kunna praktiskt genomföras. Socialismen har då upphört att vara en vacker framtidsdröm; den har blivit föremål för proletariatets omedelbara praktiska politik.

*

Proletariatets diktatur fotar icke blott politiskt, utan även ekōnomiskt på *rådssystemets* grundval. Råden få från början även viktiga ekonomiska funktioner. Driftsråd måste genast och med all energi skapas som kampmedel, som organ för skoling och förberedelse för socialismen. Genom driftsråden skaffar sig det socialrevolutionära proletariatet revolutionära kadrer, där massorna av kroppsarbetare och hjärnans arbetare upptagas och sätts i rörelse för klasskampen. De kapitalistiska förbrytelseerna även på det ekonomiska området, alla intriger i syfte att diskreditera revolutionen måste avslöjas.

Vi se således, huru viktigt det är att börja med rådssystemets uppbyggande redan före erövringen av den politiska makten som proletärisk kamporganisation för socialismen. Härför äro redan värdefulla förarbeten utförda, organisationsplaner debatterade och utarbetade. Grundval bilda *driftsråden*. På dessa uppföres rådssystemet i och med re-

volutionens fortskridande: distriktsgruppråd, riksgruppråd, distriktsekonimiråd, landsekonimiråd. Ledningen av landsekonimirådet skall ligga i händerna på särskilda fullmäktige för det av rådskongressen tillsatta centralrådet och se sin uppgift i att bevara bindeledet mellan de ekonomiska och politiska frågorna.

Om vi redan nu börja uppbygga rådssystemet, kommer det i sin utveckling att hålla jämna steg med den proletäriska revolutionens utveckling och tjäna som *grundval för det socialistiska samhällets organisering*. I det socialistiska samhället skall rådssystemet i sin djupaste mening nå sin högsta fulländning. Rådssystemets djupaste innebörd är att arbetarne, som prestera det produktiva, för samhället gagneliga arbetet, som upprätthålla hela kulturen och föra den till en allt högre nivå, även skola vara bärare av de offentliga institutionerna, att de skola vara ansvariga och bestämmande på alla områden. Icke så att arbetarna frambringa och skapa, men andra härska över dem.

Det mystiska sken, som kapitalförhållandena sprida över den modärna mänsklighetens alla förhållanden och som hindrar oss att klart skönja människornas sanna inbördes förhållanden, måste försvinna. Arbetet måste åter nå sin högsta rangplats. Det är rådssystemets djupaste mening. Därför bör man icke säga, att man icke vet, om i ett land proletarietets diktatur skall byggas på rådssystemets grund, i ett annat land icke. Det är möjligt att för den proletäriska revolutionen i sin början i det ena landet rådsorganisationen, i ett

annat land, såsom kanske i England, fackorganisationerna, i ett trede land de politiska organisationerna äro de utslagsgivande. Men till sist skall den proletäriska revolutionen överallt fortbestå och utvecklas på rådssystemets grund, emedan arbetarne just genom den proletäriska revolutionen befrias och kallas att på alla områden föra det avgörande ordet.

Om vi klargjort för oss de väldiga uppgifter, som föreläggas rådssystemet, så följer av vår insikt här om, att vårt rådssystem ingenting gemensamt kan ha med de driftsråd, som skapas medels köhandelen i nationalförsamlingen. Fritt danad av arbetarklassens maktställning kan rådsorganisationen utveckla sig blott på revolutionens egen mark som revolutionär, oavhängig organisation. Den tid är förbi, då det ännu hade någon mening att råden måste vinna författningsrättslig sanktion. Nu veta vi, att även rådsorganisationen måste kämpas fram, att striden om rådsorganisationen är ett stycke revolution, att rådsorganisationen lika litet får vara författningsrättsligt bunden i en borgerlig demokrati som de revolutionära fackföreningarna och den oavhängiga socialdemokratin."

Norska arbetarpartiets och landsorganisationens uttalanden.

I slutet av år 1918 tillsatte det norska arbetarpartiet och den fackliga landsorganisationen en socialiseringskommitté av tolv medlemmar. Efter

en omfattande utredning, varvid man särskilt uppehöll sig vid frågan om omedelbar, ersättningslös konfiskation av privatkapitalet, men även pekades på en kraftig progressiv beskattning, sammanfattade kommittén sina ståndpunkter i följande resumé:

"Socialiseringens ändamål är att avskaffa kapitalistklassens särprivilegier och herravälde över det ekonomiska livet och att organisera produktionen, omsättningen och fördelningen av de ekonomiska värdena enligt samhällets behov. De produktiva krafterna böra ökas. Arbetskraft, råmateriel och tekniska hjälpmedel må planmässigt användas i hela folkets intresse.

Där organiseras driftsråd, distriktsråd och branschråd tillika med ett landsråd, som erhåller högsta ledningen och kontrollen över näringslivet, så att såväl sakkunskapen som producenternas och förbrukarnes intressen komma till sin rätt.

Det privata kapitalet indrages genom progressiv förmögenhets och inkomstskatt, begränsning av kapitalets profit och inskränkning av arvsrätten. Undantagna från indragning äro de drifts- och behovsmedel, som det socialistiska samhället ställer till den enskildes förfogande. Produktionsmedlens överföring till samhällsegendom kan då försiggå mot utlösning, i det utgifterna därvid fördelas på hela kapitalistklassen.

De funktioner och verksamheter socialiseras först, vilka ha största samhälleliga betydelse och trygga den bästa möjliga kontroll över näringslivet. I första rummet bör därför socialiseringen

omfatta de väsentliga ekonomiska funktionerna såsom kapitaltillförseln (bank- och försäkringsväsendet), kraftproduktion, råämnesutvinning och livsmedelsproduktion samt de verksamhetsgrenar för övrigt, där arbetet bedrivs kooperativt.

Lösningen av socialiseringsfrågan är en förutsättning för socialismens genomförande. En fullständig socialisering kan väntas genomförd först när arbetarklassens maktställning blir så stark, att kapitalistklassens motstånd kan brytas."

Slutligen fogades härtill, att frågan om upprättande av ett centralkontor för driftsrådsrörelsen borde tagas under övervägande av huvudorganisationerna.

Händelserna löpte emellertid snabbt, och på sammanträde i mars 1920 visade det sig, att kommittén i fråga om *rådssystemet* hade delat sig i en majoritet och en minoritet, som samlade sig kring var sitt förslag.

Majoritetens uttalande lyder:

"Den sociala utvecklingen under kapitalismen leder icke till harmoniska samhällsförhållanden.

Den allmänna osäkerheten och missnöjet med samhällsförhållanden växa inom alla samhällslager. Klassmotsättningarna skärpas, klasskampen blir allt bittrare och dess omfattning vidgas.

I kraft av sin numerär och sin ställning i det ekonomiska livet kommer den arbetande klassen i besittning av allt större verklig makt. Kravet på ekonomisk demokrati och socialisering av de naturliga rikedomskällorna samt de gemensamt använda produktionsmedlen träder i förgrunden i

den sociala kampen. Driftsråden äro ett av de betydelsefullaste leden i denna kamp.

Såväl den politiska som den fackliga arbetarrörelsen måste därför sätta in all sin kraft på genomförande av driftsrådssystemet och vidare fullföljd socialisering. Det är kring denna stora uppgift, som alla krafter inom arbetarklassen nu måste samlas.

Socialiseringen kommer dock icke att kunna genomföras utan det starkaste motstånd från den organiserade kapitalistklassen. Med alla medel kommer den att försvara sina privilegier och söka bevara sin ställning som härskande klass.

I en revolutionär epok blir det nödvändigt för arbetareklassen att skapa sina egna organ för övertagande av den ekonomiska och politiska makten. På arbetslivets, rådssystemets grund måste då byggas organ och en författning, som motsvarar den revolutionära situationen och lägger hela samhällsmakten i händerna på de revolutionära krafterna, handens och andens arbetare.

De ekonomiska och politiska förhållandena ej blott i Norge, utan även i den övriga världen äro avgörande för det tempo, vari omdaning av samhällsförhållandena kan försiggå."

Mot detta förslag till uttalande restes invändningar från en minoritet som fann det inkonsekvent att på förhand fastslå, att rådssystemet skulle komma att tillämpas under en eventuell revolutionär epok. För undvikande av befarat missförstånd yrkade därför minoritetsgruppen, att det

sjätte stycket i majoritetens förslag skulle givas följande lydelse:

"Partiet som vill bygga vidare på demokratisk grund, strävar att på övertygelsens väg vinna politisk majoritet hos folket för socialismen, varigenom klasskampen bringas till sin avslutning.

Skulle från privat-kapitalismens sida motstånd resas mot de sociala åtgärder, som ett flertal för socialismen beslutar, skall partiet använda de medel, som äro nödvändiga för att bryta motståndet. Skulle härigenom uppstå en revolutionär situation, måste arbetarklassen skaffa sig de organ för övertagande av den ekonomiska och politiska makten, som den revolutionära situationen kräver."

Den 28 mars i år behandlade "landsstyret" — den fackliga centralen — socialiseringskommitténs framställningar av rådssystemet och socialiseringen. Det slöt sig enhälligt till vad arbetarpartiets landsmöte år 1919 hade fastslagit, nämligen att *massaktionen* är det avgörande medlet i kampen för socialismen, att partiet i sin parlamentariska värksamhet må söka klargöra de socialistiska synpunkterna, att försvaga kapitalistklassens politiska makt, att stödja och främja arbetarnes revolutionära kamp och den sociala nydaningen under en rätlinig opposition mot den borgerliga styrelsen, eventuellt genom parlamentssträjk, och att den sociala demokratin förutsätter helt nya samhällsorgan, då de nuvarande måste anses olämpliga att lösa de uppgifter, som möta oss i ett socialistiskt samhälle. Därför måste rådsfrågan underkastas en närmare utredning av huvudorganisationernas so-

cialiseringskommitté. Omedelbart borde dock arbetet för bildande av driftsråd vidtaga samt soldatråden stödjas för sin uppgift att hindra militärmaktens användning mot arbetareklassen och framtvinga militarismens avveckling.

Det därpå följande landsmötet fick sig slutligen förelagt följande förslag till uttalande:

”Landsmötet ger socialiseringskommitténs majoritet sin tillslutning med hänsyn till rådssystemet och biträder för övrigt kommitténs betänkande om driftsråd och socialisering.”
